

Pro svatý klid.

I.

Mladý šlechtic krčil se a skrýval mezi dvěma hustými keři ve vysoké trávě u samé hřbitovní obruby. Košatá lipa, zrovna vedle se pnoucí, pomáhala jej krýti svým tělem. Hluboký stín halil tento skrytý koutek; ostatní však hřbitov a starodávný, bílý kostelík s bedněnou zvonící prostřed něho byly v plné, zlaté záplavě jarního slunce.

Nic se tu nehnulo, ani lísteček na starých lipách kolem. Nyní se však rozhoupaly haluze keřové. Hnul sebou mladý muž pod nimi. Opatrně a tiše vstává, aby pohledl přes nevysokou zeď. Přiměl ho k tomu temný hluk, ozvavši se někde dole.

Je to ve vsi zrovna pod chlumkem, na němž stojí kostelík. Lidé tam vyběhli ze stavení a hledí na těžké jezdce s vytasenými palaši. A tam v pravo, na cestě se vinoucí do vršíku, na němž stojí nevelký zámeček, dolů sjíždí jezdec, dva ženou se nahoru a kolem zámku blyští se to od zbraně a helmic. To jsou dragouni z armády Valdštejnovy. — A ti vyplašili mladého muže ze zámečku, z dědictví po otcích.

Dědictví! Před devíti lety mu je vzali sotva narozené, skonfiskovali pro účastenství v rebelii. Po pěti letech trudného vyhnanství vrátil se do vlasti, když

ji Sasové opanovali. Z Prahy chvátal na zboží svých otců. Nová vrchnost už prve ujela před nepřítelem a poddání vítali bývalého pána s upřímným potěšením. Ruka jeho nikdy jich netiskla tak jako ti cizozemci.

Dlouho však mezi svými nepobyl. Valdštejn sebrav nové vojsko, vypravil se proti Sasům a ti musili ustoupiti. Mladý Kanický poznal, že štěstí, sotva se naň pouсмálo, prchá zas od něho. Chystal se opět na cestu, na smutnou cestu z vlasti. Ale dříve ještě nežli se nadál, přikvačilo neštěstí. Oddíl císařského vojska přiharcoval tak z nenadání, že sotva ze svého zámku uprchl. A když chtěl ven do polí, shledal, že všechny cesty jsou střeženy. Do sídla zpět už nemohl, a ve vsi dole nebylo úkrytu.

U živých ani rady ani pomoci; uprchl tedy — k mrtvým. Se svatého pole hleděl na nepřítele, an obsazuje jeho tvrz, jak prohledává ves, jak po něm slídí. V tom se ozval opodál na hřbitově pobožný zpěv. Emigrant střelhubitě zmizel v houštině, povylezl však ihned, když poznal zpívajícího. „Tu jsem!“ zvolal polonahlas.

Statný, osmahlý venkovan s lopatou na rameně chvatně se k němu přiblížil. Byl to hrobník té vesnice a někdy i kostelník. Služeb jeho však kostelních nebylo nyní třeba, poněvadž ves neměla žádného kněze.

„Jak je, Tomáši?“ ptal se uprchlík.

„Zle, milostivý pane. Ze vsi ani odtud není vyváznutí. Všecko je obsazeno. Nedostanete se odtud, aspoň za dne ne. — A hledají jako psi. Všechno znají — dole i na zámku.“

„Mají nějakého zrádce.“

„Ano, milostivý pane. Sám jsem ho zahledl a hned poznal.“

„Kdo je ten —“

„Prejsek, co byl u nebožtíka pana otce —“

„Ten rufian!“

„Všude je vodi a ve všem radi.“

„To nejsem tu jist. Máš li klíče, pusť mne aspoň do kostela. Tam se spíše ukryju nežli zde.“

„Myslíl jsem také na to a klíče již nesu.“

Rozhledli se a chvatně přešli nevelkou prostoru ode zdi ku starému kosteliku gothických oken.

Tomáš otevřel rychle sakristii. Z ní vedl pána do malé siňky či spíše chodbičky a tu stanul u nízkých, zaprášených dveří. Chvatně vyhledal klíč a strčil jej do zamku.

„Kam mne vedeš?!“

„Myslím, že tu bude nejjistěji —“

„Máš pravdu —“

„Tu máte klíč, milostivý pane. Zavřete se vnitř. Já zase musím dolů. — Bude-li třeba, přinesu zprávu. Spolehejte na mne.“

Kanický mu podal ruku a Tomáš odkvapil. Bylo slyšeti ještě jeho kroky v sakristii, pak jak dvěře tam zavírá, a již ticho. —

II.

Mladý emigrant vešel nízkými dveřmi a sestoupiv po pěti schodech dolů, ocitl se v nevelké klenuté místnosti. Byla vybilena a nízkým, malým oknem osvětlena. Dnes za toho zářícího dne tu dosti jasno. Venku horko, tu chlad. Venku na hřbitově ticho, tu mrtvý klid. Paprsek světla, jenž sem zabloudil, chvěl se na několika cinových rakvích, jejichž víka špičatým střechám se podobala. Stály podél zdi na cihlové dlažbě a tři z nich, patrně posledně sem uložené, poblíže okna. Jedna nad obyčej velká, druhá menší, užší, a třetí malá. Schrána patrně dětská.

Tvát mladého emigranta, pive napjetím a rozčilením oživena, nabyla nyní vážného výrazu. — Jak vstoupil, chvilku se rozhlížel, pak sklesl na kolena a chvíli tak zůstal maje ruce sepjaty a hlavu pochýlenu. Tak se vital se svými předky. Vládli jeden po druhém na otcovském zboží nerušeně a šťastně; klidně pak umírali uprostřed svých a našli tichý kouteček ku věčnému spánku. Dřímají tu nerušeně, nevědomi toho pláče a zármutku, jenž tam na denním světle všude, všude po všem českém království!

Ani nevědí, že poslední jich kouteček stal se útulkem poslednímu jejich rodu. Ó by vstali a viděli jeho i veškeré země bídu!

Mladý muž vstal a přistoupil k rakvím poblíže okna. Tu v té velké odpočívá otec, vedle matka — — Oh dobře, dobře, že si je Bůh povolal, že se nedočkali té bouře!

A nyní utkvěl zrak na malé rakvi, a přeletl zrakem nápis na jejím víku:

„L. P. 1611 tu středu po první neděli postní umřela urozená Panenka, panna Maruška z Čachrova, dcera ur. p. p. Jana Kanického z Čachrova a urozené paní, paní Maryany Kanické z Čachrova léta věku svého čtvrtého. O jejížto duši jest jistá naděje, že ji Pán Bůh k sobě v Milosti přijíti ráčil. —“

Ó jistě, jistě, dušičko drahá! Jak tenkrát truchlil pro sestřičku, rozmilé, nerozvité poupátko, jak tenkrát nebožka matka bědovala nad mrtvou dceruškou! Co by z ní teď, kdyby byla zůstala, co by z ní bylo? Bídna, nešťastná exulantka bez přístřeší, beze všeho, vydána ještě větším nebezpečenstvím a svízelmům, nežli on, muž! — —

A zas utkvěly zraky mladého muže na rakvích otcově i matčině a namítl se mu proužek písma na víku schrány matčiny:

— — „jejížto tělo tuto odpočívá a veselého z mrtvých vstání v naději k životu věčnému očekává.“ —

Z mrtvých vstání v naději k životu věčnému a v životě věčném shledání! — S nimi! Myšlénka ta jako paprsek zasvitla šerem trudu. Pocítil uvolnění v své duši.

Usedl na schod u dveří, obličejem k rakvím. Opřev hlavu o dlaň, seděl tak drahnou chvíli. Oddal se myšlénkám a pro ně zapomněl na nebezpečství. Hluboké ticho ho obklopovalo. Nic v něm nebylo hrozného. Teskné pohnutí, tichý žal opanoval srdce, úzkosti však v něm nebylo. Dlel u svých, byť jen u posvátného jejich popela.

Rázem teď pozvedl hlavu. Ozvaly se venku na chodbičce od sakristie kvapné kroky, a již někdo zakukal na dveře tiché hrobky.

„Pryč, pryč, milostivý pane!“

Byl to hlas Tomášův.

„Jste u velkém nebezpečství. — Pojdte rychle ven, otevřte!“

„Jdou na kostel?“

„Ne, na kostel ne, tam vás chci ukryt. Ale na hrobku jdou. Prejsek jim namluvil, že v rakvích je mnoho zlata. Že sám viděl u nebožtíka pána mnoho prstenů. — Pro Bůh, otevřte! Je zle. — Už slyším hluk —“

Z hrobky se ozval pánův hlas: „Viš jistě, že jdou sem, na hrobku?“

„Jistojistě. — Ale rychle, rychle!“

„Jdi s Bohem, Tomáši. Já tu zůstanu. Běž a zachraň sám sebe —“

„Ale pro spásu duše — milostivý pane, chytí vás, odvedou!“ volal úzkostně věrný Tomáš.

„Neprodlévej a nech mne. Dokud jsem živ, nedopustím, aby kosti mých předků byly zneuctěny těmi lotry, aby rozmetali svatý prach a popel. Jdi, milý Tomáši —“

„Už jsou u obruby. — Zachraňte se!“

„S Bohem — už jsem řekl.“

Ještě jednou se ozval úzkostný hlas věrného poddaného. Pak umkl a bylo slyšeti, že Tomáš kvapně odešel a dvěře sakristie zavřel.

Jenom ven vyběhl a chopil se lopaty, aby pokračoval v práci, kterou před chvílí zúmyslně začal, už hrnula se divě křičíc a hlučíc vojanská chasa křbitovními vrátky. Žoldnéři byli zpiti. V jich čele Prejsek. Zahlednuv Tomáše zkríkl:

„Tu je ta šelma! — Má klíče. — Hej, Tomáši, pojď, otevři!“

III.

Posvátné, hluboké ticho v kobce mrtvých bylo porušeno.

Z venku se ozýval pustý, temný hluk; na chvílku hlasy utichly, za to tím silněji ozýval se jeden, jenž křičel o klíče. Bylo patrné, že Tomáš se vytáčí a vymlouvá. — Trvalo to chvíli, nežli zaskřipaly dvěře u sakristie, a v tom už slyšel mladý Kanický hluk v samém sousedství od četných, těžkých kroků, řinčení zbraně a divokých křiků.

Pozvedl hlavu a pozorně naslouchal.

Omeškávají se v sakristii, otevírají zajisté skříně. Pojednou to zahučelo u samých dveří a pronikavý hlas se ozval:

„Nechte toho, hoši. Pojdte sem do krypty. Tady bude zlata dost. A teď klíče, viselče!“ rozkřikl se hlas divoce. Mladý z Čachrova vstal a vytasil meč.

„Nemám žádných — od krypty nemám —“ slyšel Tomáše se bránícího. „Páni si je vzali. — A také pro Bůh, Prejsku —“

„Cože, Prejsku?!“

„Pane Prejsku — račte odpustit — ale šetřete mrtvých. Přejte mrtvým pokoje —“

„My jim ho přejeme, ale zlata ne!“ odvětil hlas hrubě a hned po té se strhl šeredný smích všech.

Mladý šlechtic stál obrácen jsa ku dveřím, za okamžik uvažuje, co by bylo činiti. Má-li se ozvati, čili nic? Učini-li tak nebo tak, budou páčiti dvéře a neušetří ani jeho ani mrtvých. Toho tak snadno nedokážou! Nesmí. — A tu se obrátil k rakvím. Zrak jeho přešel všechny, až utkvěl na těch, ve kterých odpočívají bytosti mu nejdražší. Kostí statečného otce, jenž v Turcích bojoval, měla by ta chasa rozmetati? Směla by se dotknouti popela matčina a toho uvaldlého poupátka?

Klekl na zem a jako prve s nimi se tak vital, tak se s nimi loučil — ale zase hned na uvitání, na shledání. Na věčné shledání!

— „jejiž tělo tuto odpočívá a veselého z mrtvých vstání v naději k životu věčnému očekává.“

Vypouklé litery těchto slov naposled se jasně namítly zraku mladého muže, nebo jak slunce venku se nachylovalo, světlo unikalo z hrobky. V koutech se již stíny počaly ukládati.

Venku se hluk rozmáhal a již také zahřměly rány na dvéře. Mladý Kanický se ještě modlil. Když pak dvéře se počaly třásti a praskati, rychle vstav, stiskl těžký kord do pravice a postavil se proti dveřím. — Nyní hleděl jenom na ně. Byl bled, ale stál odhodlaně a pevně držel zbraň.

Rána za ránou se ozývala, hřměla, ozývající se klenbami chodbičky i hrobky. A v rány ty mísily se

divoký pokřik a klení žoldnérův. — Teď — železo povolilo — ze dřeva třísky litají — dveře jsou vypáčeny, a jako špinavý proud bystřiny hrnou se lupiči dolů. Napřed Prejsek. Ale již vykřikl a již kácl se na schody.

„Zpátky, zrádče!“ zahřmělo z hrobky.

Hlas ten, nenadálý zjev muže bledého ve tmavém obleku, pád Prejskův, to všecko zle účinkovalo na chasu, jež se Boha nebála, ale duchů a strašidel. — Proud její se zarazil a již také jali se ustupovati. Zahledli, jak se černá postava z hloubky vyhoupla na schůdky a nejpřednější cítili, jak do nich mečem seká. Tím se vzpamatovali.

„To není duch!“ ozval se vzadu hlas. „To je člověk. — To je on — ten!“ chodbička zahřměla zase zuřivým křikem, a proud, sotva zaražen, dal se opět v před ku hrobce.

Ve dveřích její stál mladý Kanický a hájil posvátného místa, posledního odpočinku svých předků, rodičů a posvátného popelu jejich. Bojoval sám a sám proti přesile, a bojoval dlouho.

Než i z jeho odpůrcův nejeden krvácel a dva již sklesli na zemi. Proud však konečně si proklestil cestu do hrobky, ale jen přes mrtvolu Prejskovu a jednoho druhá a přes mrtvolu mladého Kanického z Čechrova, jenž bojuje ustoupil přes schůdky dolů, až tam u rakví svých rodičů všecken jsa krví zalit, sklesl. Žoldnéři se ohlíželi po kořisti. Zakleli, když spatřili cínové, dobře zaletované rakve. Jali se do nich palaši bušiti, aby si prosekali otvor. Ale jen začali, již přestali.

Ozval se venku na chodbě hromový, hněvný hlas, a již stanul na schůdkách muž s obnaženým palašem v ruce. Jezdci se zarazili. — Totě ten ďábel, rytmistr — ten z Čertorej! Na jeho přísný rozkaz

vyklidili se z hrobky, ač neradi a zvolna, a odnesli mrtvé své druhy.

Císařský rytmistr sestoupiv, stanul u mrtvého šlechtice.

Poslední zásvit světla padal na jeho zsinanou, klidnou tvář. Důstojník hleděl na ni a ne bez pohnutí. Za ním stál Tomáš s rukama sepjatýma. Slze se mu hrnuly po lících. Prve, když vojáci začali páčiti dvěře, uklouzl jim a co síly měl, letěl na zámek, prosit velícího důstojníka, a ten ho neoslyšel.

„Ušel horším věcem a je u svých —“ ozval se rytmistr maje se k odchodu. „Pochovej ho tu —“

„Pochovám, pochovám, urozený pane. Tu pod dláždami vykopám hrob — bude blízko pani mateře.“

V šeré kobce nastalo zase hluboké ticho. Ticho a klid věčného spánku, klid posvátných popelů. Nic jim ho nezruší. Jen zlatý paprsek světla se nad nimi zase zachvěje jako blaživá víra u veselé z mrtvých vstání, jako sladká naděje k životu věčnému a shledání.

1886.

